

Ανθούλα Δανιήλ: «Diastixo», 28 Ιουλίου 2022

Ο Στάθης Κουτσούνης είναι ποιητής της Γενιάς του '80 με πλούσιο έργο, καταξιωμένος στον χώρο, με νου και γνώση εφ' όλης της ύλης και, επιπλέον, φιλόλογος με ευαισθησία. Έτσι, με τα φιλολογικά και ποιητικά του προσόντα, ανέλαβε να μας παρουσιάσει, εργογραφήσει και ανθολογήσει έναν σημαντικό ποιητή της γενιάς του '70, τον Αλέξανδρο Ίσαρη.

Ο Ίσαρης γεννήθηκε στις Σέρρες, έζησε ένα μεγάλο διάστημα στη Θεσσαλονίκη και από το 1978 έζησε στην Αθήνα, όπου και πέθανε τον περασμένο Φεβρουάριο, 2022. Η πλούσια εργογραφία του περιλαμβάνει πέντε ποιητικές συλλογές, πέντε πεζά έργα, ένα δοκίμιο, την επιμέλεια των *Χειρογράφων* του Γ. Χειμωνά, είκοσι εφτά μεταφράσεις έργων ξένων συγγραφέων, μεταξύ αυτών και τον *Εκκλησιαστή*, που εκδόθηκε και επανεκδόθηκε, μεταφράσεις ορατορίων και λιμπρέτων από όπερες. Το 1977 του απονεμήθηκε το Βραβείο Μαρίας Ράλλη για το πρώτο βιβλίο του *Όμιλος φίλων θαλάσσης. Ο Ισορροπιστής*-, το 1997 το Κρατικό Βραβείο Μετάφρασης για το μυθιστόρημα του Τόμας Μπέρνχαρντ *Μπετόν* και το 2007, από το ΕΚΕΜΕΛ, για το βιβλίο του Λούντιβικ Τικ *Ο ξανθός Έκμπερτ. Το Ρούνενμπεργκ*. Το 2011 τιμήθηκε με το Βραβείο Διηγήματος του περιοδικού *Διαβάζω* για το βιβλίο του *Βίνκελμαν ή Το πεπρωμένο*, για το οποίο ανακηρύχτηκε «Συγγραφέας της χρονιάς» από το περιοδικό *Status* και ήταν υποψήφιος για το Κρατικό Βραβείο Διηγήματος. Του απονεμήθηκε ακόμα το Βραβείο Λογοτεχνικής Μετάφρασης του ΕΚΕΜΕΛ για τις *Επιστολές σε έναν νεαρό ποιητή* του Ράινερ Μαρία Ρίλκε. Ο Αλέξανδρος Ίσαρης υπήρξε, επίσης, ζωγράφος, γραφίστας και φωτογράφος. Γι' αυτή του την ιδιότητα, το 1998 κυκλοφόρησε ένα φωτογραφικό λεύκωμα με *Πρόσωπα μιας εικοσαετίας*.

Αυτή είναι αδρομερώς η εργογραφία του, διότι με κάθε λεπτομέρεια την έχει καταγράψει ο Κουτσούνης, όπου αναδεικνύει την πολυσχιδή προσωπικότητα του Ίσαρη, που ποτέ δεν ησύχασε και με όλα τα σημαντικά ασχολήθηκε: ανασκαφές στην Κάτω Ζάκρο, ανάγνωση ποιημάτων στο Φεστιβάλ Ποίησης στο Άμστερνταμ, συμμετοχή σε ομαδικές εκθέσεις και ατομικές, επιμελήθηκε, προλόγισε, φιλοτέχνησε σκηνικά και κοστούμια για θεατρικές παραστάσεις, μεταφράστηκε στα ολλανδικά, ταξίδεψε, σχεδόν παντού, συζήτησε με τον Χρίστο Παπαγεωργίου στο Τρίτο Πρόγραμμα και ο Φίλιππος Κουτσαφτής γύρισε ταινία με θέμα τη ζωή του, στο σπίτι του. Είναι πάρα πολλά εκείνα με τα οποία έχει επιτυχώς ασχοληθεί, που δεν είναι δυνατόν να αναφερθούν σε μία παρουσίαση.

Ο Στάθης Κουτσούνης τον αποκάλεσε «*roeta universalis*», γιατί του θυμίζει έντονα τους καλλιτέχνες της Αναγέννησης. Όσο για το έργο του, σ' αυτό βλέπει μια «πολυκαλλιτεχνική έκρηξη ... ένα λαμπερό κράμα». Η ζωή του είναι ταυτισμένη με την τέχνη, ενώ ο τίτλος του *–Εγώ ένας ξένος–* δείχνει μάλλον ότι ο ποιητής δυσκολεύεται να αισθανθεί οικείος στο περιβάλλον του. Ο μελετητής διακρίνει στο έργο του Ίσαρη έντονη εικονοποιία της φρίκης, θλίψη, μοναξιά, απογοητεύσεις, ματαιώσεις, ενώ στις τελευταίες συλλογές του πένθος, αγωνία, απουσία, απώλεια.

Το *Ένα ποίημα για τον Πάτροκλο*, έργο συγκλονιστικό, συνθεμένο με αποσπάσματα από την *Ιλιάδα*, στίχους από το δημοτικό τραγούδι και τον Καβάφη, δίνει ένα πανόραμα του πόνου και γίνεται όχημα βαθιάς αυτογνωσίας. Ο Ίσαρης θεωρούσε τον θάνατο «μια σκοτεινή αρρώστια», «Όταν θα δύνουν οι αισθήσεις/ και θα ξυπνά το αίσθημα», όταν στη Μητέρα Μήτηρα θα επιστρέφει, αφού ο Θάνατος δεν είναι κατάληξη αλλά επιστροφή.

Η ποίηση του Ίσαρη είναι βιωματική, υποστηρίζει ο Κουτσούνης, γεμάτη από ηδονή και οδύνη, ενθουσιασμό και σπαραγμό, λες και έχει σπουδάσει το σώμα, έχει μελετήσει την ακμή και τη φθορά, αλλά και έχει συμφιλιωθεί με ό,τι έχει προκύψει και το έχει μεταβάλει σαν μέσο εμβάθυνσης, ολοκλήρωσης και δημιουργίας. Επισημαίνει, επίσης, τη ζωγραφική στους στίχους του ποιητή, «χρωματικές κλίμακες [...] ζωγραφικές εκφράσεις [...] τοπία των τρυφερών ή βίαιων παθών [...] εικονοποιία του φόβου [...] πίνακες της κολάσεως στα τοπία του θανάτου». Όσον αφορά την παρουσία των βιβλικών προσώπων, των αγίων και του Θεού, στο έργο του Ίσαρη, ο Κουτσούνης θεωρεί ότι οφείλεται μάλλον στη μέθεξη με το Θείο, «που συντελείται μέσα από τον έρωτα, την αγωνία του θανάτου και την τέχνη», ενώ η πληθώρα των νέων μυθολογικών ονομάτων αποβλέπει σε μια δική του προσωπική μυθολογία.

Τονίζει, επίσης, ο μελετητής ότι οι καταβολές του Ίσαρη βρίσκονται κυρίως στην ευρωπαϊκή λογοτεχνία –Rilke, Musil, Frisch, Thomas Mann και Andrei Tarkovsky– και ειδικότερα στον τελευταίο, όπως φαίνεται στη συνέντευξη που παραχώρησε στον Κουτσούνη και συμπεριλαμβάνεται στο βιβλίο. Και τούτο, βεβαίως, τον διαφοροποιεί από τους ομοτέχνους της γενιάς του, αφού το έργο του είναι περισσότερο οντολογικό και μεταφυσικό και λιγότερο κοινωνικό. Βεβαίως, είναι σχολιασμένο ότι οι ποιητές της Γενιάς του '70 μόνο χρονολογική συγγένεια έχουν και όχι απαραίτητα θεματική. Ο Ίσαρης πάντως είναι μία ξεχωριστή περίπτωση και από άποψη ιδιοσυγκρασίας και από άποψη παιδείας, «μια ιδιαίτερη φωνή, εντελώς ξεχωριστή και απολύτως διακριτή στην ιστορία της νεοελληνικής ποίησης».

Από τα ποιήματα του Ίσαρη και από την ανθολόγηση του Κουτσούνη επιλέγω:

Η ΜΟΥΣΙΚΗ

*Η μουσική δεν μπορεί να μιλήσει·
Τσιρίζει, γίνεται άγαλμα.
Ο μαέστρος με όργανα ηλεκτρικά
Τη βασανίζει παραλλάζοντας.
Η χορωδία και οι θεατές
Μια αλλεπάλληλη συνουσία·
Η μουσική στη μέση ανήμπορη
Σηκώνει το πόδι, σφίγγει το στόμα
Απευθύνεται, οπισθοχωρεί
Κάνει εμετό, πέφτει αναίσθητη
Με τα χέρια ψηλά
Ω ω ω ω ω ω ω*

Τα μαγνητόφωνα χειροκροτούν.

Και από τη συλλογή *Θα επιστρέψω φωτεινός*:

ΕΜΠΙΣΤΕΥΟΜΑΙ

*Εμπιστεύομαι τη θάλασσα
Αυτή πάντα θα με δέχεται
Στην αγκαλιά της*

*Εμπιστεύομαι τον θάνατο
Ξέρω πως θα 'ρθει.
Εμπιστεύομαι τη μουσική, τον ήλιο
Το όνειρο που συντροφεύει.
Εμπιστεύομαι την Μποβαρύ, τον Άμλετ
Τον Ροβινσώνα, την Ιοκάστη
Κοντά μου θα 'ναι ως το τέλος.
Εμπιστεύομαι την νήσο Τήνο, τον Μολδάβα
Το Βερολίνο της μνήμης.
Τους πεθαμένους εμπιστεύομαι
Που κολυμπούν σε μαύρο φως γαλάζιο.
Το σώμα της μιας νύχτας.
[...]*

*Δεν εμπιστεύομαι τον φίλο που χαμογελά
Και αιώνια αγάπη μου προσφέρει.*

Τα δύο αυτά ποιητικά δείγματα, της φρίκης το ένα, παρά τον τίτλο του, της αποδοχής πάντων των φυσικών πραγμάτων το άλλο, με εξαίρεση τον άνθρωπο, αποτελούν δείγμα της πικρής του διάθεσης.

Από τις *Προσωπογραφίες* θα έλεγα πως συγκλονίζουν, με το πένθος τους, τα ποιήματα «Johann Sebastian Bach» –που «καβάλα σε απαστράπτοντα πνευστά» χτυπά «με μακρύ σπαθί τον χρόνο»–, «Gustav Mahler» –με «τα κρεματόρια» και τις «οιμωγές» που έρχονται– και το «Κ. Π. Καβάφης» για τη σύμπλεξη του προσωπικού βιώματος με αυτό του μεγάλου προγόνου.

Ο Στάθης Κουτσούνης ερεύνησε βαθιά και με μεγάλη αγάπη και στοργή τα γραπτά του ομοτέχνου του Αλέξανδρου Ίσαρη, για να φέρει στο φως τα σκοτεινά ερέβη της πληγωμένης ψυχής του.

Ανθούλα Δανιήλ
[ηλεκτρονικό περιοδικό **Diastixo**, 28 Ιουλίου 2022]